

β. Τὸ κατὰ μηδενὸς λεγόμενον, ἤγουν ἀπὸ παντὸς ἀποφασκόμενον, ἀποφάσκειται καὶ ἀπὸ τῶν εἰς τὸ γένος ἢ εἶδος ὑπαγόμενα εἶδη ἢ ἄτομα· ἢ, ἄλλως, χαρακτηρ διαμαχόμενος εἰς τὸν χαρακτηρὰ διαμάχεται καὶ εἰς τὸ νοητὸν.

ΡΥΙΣ. Νοητὸν εἰς τὰς ἀνωτέρω εἰρημένας ἀρχὰς εἶναι ὁ ὑποκειμένος τοῦ συμπεράσματος ὄρος· χαρακτηρ εἶναι ὁ κατηγορούμενος εἰς τὴν μείζονα πρότασιν, καθὼς εἰς τὸ προεκτεθέν (ΡΥΙΑ') παράδειγμα ὠφέλιμος· εὐρίσκειται δὲ χαρακτηρ τῆς ἐπιστήμης, ἣτις εἶναι χαρακτηρ τῆς Γεωμετρίας· λοιπὸν τὸ ὠφέλιμος εἶναι χαρακτηρ καὶ τῆς Γεωμετρίας. Τὰ δὲ δεύτερον παράδειγμα (ΡΥΙΑ') σαφηνίζει τὴν δευτέραν ἀρχήν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ ὁ χαρακτηρ Πλανήτης διαμαχόμενος μὲ τὸν χαρακτηρὰ αὐτόφωτον, διαμάχεται καὶ μὲ τὸ νοητὸν "Ἡλιος, τοῦ ὁποῦου χαρακτηρ εἶναι τὸ αὐτόφωτον. Κατανοεῖται δὲ ἐκ τούτων ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῶν συλλογισμῶν δὲν εἶναι κυρίως τίποτ' ἄλλο, εἰ μὴ ἡ ἀρχὴ τῆς σχετικῆς ταυτότητος (ΞΒ')· ἐκφράζεται δὲ αὕτη ἐπὶ τοῦ ἀποφατικοῦ συμπεράσματος οὕτω. Τὰ τρίτω τιμὶ ἕτερα καὶ ἀλλήλων ἕτερα· φανερόν δὲ εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ τρίτον, ἤγουν ὁ μέσος ὄρος πρέπει νὰ εἶναι ἀπολύτως ὁ αὐτὸς (ΥΙΕ') καὶ εἰς τὴν τοῦ ἐνὸς καὶ εἰς τὴν τοῦ ἄλλου ἔνωσιν, ἢ διαζευξιν.

ΡΥΙΖ'. Ἐπειδὴ δὲ αἱ προτάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων συμπληροῦνται ὁ συλλογισμὸς (ΡΥΙΑ') ἐμποροῦν νὰ εἶναι ἢ κατηγορικαὶ ἢ διαζευκτικαὶ ἢ ὑποθετικαὶ κατὰ σχέσιν θεωρούμεναι (ΡΛΗ')· φανερόν εἶναι, ὅτι καὶ ὁ συλλογισμὸς εἶναι τριῶν λογῶν, ἤγουν κατηγορικῆς, ὑποθετικῆς, δια-

λευκτικός· ἀλλ' ἡμεῖς ἐνταῦθα καὶ εἰς τὸ ἐφεξῆς Κεφάλαιον λέγομεν περὶ μόνων τῶν κατηγορητικῶν· τοὺς δὲ ἄλλους οὕτω, διὰ τὴν φαινομένην σύμβασιν τῶν προτάσεων (PMS), τοῖς περικλείομεν εἰς τὸ περὶ συνθέτων συλλογισμῶν Κεφάλαιον.

ΡΥΠΗ. Ἡ δὲ ἐπαγωγή εἶναι πεπρωτικός λόγος ἐν αὐτῷ τρόπῳ τῶν μετὰ τὸν συλλογισμόν· διότι ὁ μὲν συλλογισμὸς ἀνατρέπει ἀπὸ τὰ καθόλου τὸ μερικόν· ἡ δὲ ἐπαγωγὴ ἀνατρέχει ἀπὸ τὰ μερικὰ εἰς τὰ καθόλου· ἢ, ὡς λέγει ὁ Αριστοτέλης εἰς τὰ Τοπικά, εἶναι ἔφροδος ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα ἐπὶ τὸ καθόλου. Παράδειγμα δὲ ἐπαγωγῆς ἐκτίθεμεν τὸ ἐφεξῆς.

Κορώνη, Ἐλαφος, Ἐλέφας μακρόβια·

Κορώνη, Ἐλαφος, Ἐλέφας ἄχρολα·

ἄρα Πᾶν ἄχολου μακρόβιον.

ΡΥΠΘ. Λόγος δὲ τῆς ἐπαγωγῆς εἶναι, ὅτι ὅλα τὰ κατωτέρω συμπληρῶνται τὸ ἀνώτερον, ἔχουσι ὅλα τὰ ἄνω τὸ εἶδος, καὶ ὅλα τὰ εἶδη τὸ γένος.

Σ. Διαρρίπται δὲ ἡ ἐπαγωγὴ εἰς πλήρη καὶ ἐλλιπῆ, καὶ πλήρης μὲν εἶναι, ἣτις ἀνελλιπῶς ἀπαριθμεῖ ὅλα τὰ εἶδη, ἢ ὅλα τὰ ἄτομα· καὶ ἔπου τοῦτο εἶναι δυνατὸν, ἐπιχείρημα ἀσφαλέστερον παρὰ τὴν ἐπαγωγὴν ἄλλο δὲν γίνεται βεβαια· χρῆσιμος δὲ φαίνεται εἰς γένη μὲν ὀλιγοειδῆ, ὀλιγάριθμα δὲ εἶδη· οἷον,

Τὸ ἰσόπλευρον τρίγωνον, καὶ τὸ ἰσοσκελές,

καὶ τὸ σκαληνόν ἔχει καθὲν τὰς τρεῖς γωνίας

ἰσας δύο ὀρθῶν

ἄρα Πᾶν τρίγωνον

καὶ, Σελήνη, Ἑρμῆς, Ἀφροδίτη, Ἄρης, Ζεὺς·

Κρόνος, Οὐρανός, Παλλὰς, Δήμητρα εἶναι ἑτερόφωτα,
 ῥόφωτα,

ἄρα Πᾶς πλανήτης εἶναι ἑτερόφωτος.

ΣΑ'. Ἐλλιπής δὲ ἐπαγωγή εἶναι, ὅταν ἀπὸ τὰ πολ-
 λά μερικὰ ἀπαριθμῶσα ὀλίγα συμπεραίνει εἰς τὰ καθόλου
 Βοῦς, καὶ ἵππος, καὶ λέων ἔμφυχα·

ἄρα Πᾶν ζῶον·

ἀλλ' εἰς τοιαύτην περίστασιν, εὖν μὲν τὸ κατηγορούμενον
 εἶναι χαρακτήρ ἀναγκαῖος, ἢ ἐπαγωγή εἶναι περιττή· διότι
 τότε ἐμποροῦμεν κάλλιον νὰ μεταχειρισθῶμεν συλλογισμόν·
 εἰ δὲ εἶναι εὐδεχόμενος, πολλάκις ἢ ἐπιφορὰ τοῦ συμπερά-
 σματος εἶναι ἐπισφαλές· καὶ τοῦ συμπεράσματος τὸ
 ἄρα πρέπει νὰ συνοδεύεται καὶ μὲ τὸ ἴσως.

ΣΒ'. Τὸ δὲ Παράδειγμα εἶναι ἐπιχείρημα συνάγον
 ἐξ ὁμοίου μερικοῦ μερικὸν ἄλλο ὁμοιον· οὖν, Κίλεάνθης
 ἦτο πτωχός, καὶ φρεάντης· ἀλλὰ φιλόπουτος γενόμενος,
 ἀπέκτησε τὸν πλοῦτον τῆς σοφίας. Καὶ σὺ λοιπὸν, μ' ὄλον
 ὅτι εἶσαι πτωχός, ἂν κοπιᾷσης, θέλεις ἐξ ἅπαντος ἀπο-
 κτήσῃς τῆς σοφίας τὸν θησαυρόν.

ΣΓ'. Ὁ δὲ Ἀριστοτελής (Πρωτ. Ἀναλυτ. Β', κδ')
 ὀρίζει τὸ παράδειγμα „λόγον, καθ' ὃν θάτερον τῶν ἄκρων
 δείκνυται ἐνυπάρχειν τῷ μέσω δι' ὁμοίου τῷ τρίτῳ.“ “Ὁ-
 θεὺ γίνεται φανερόν, ὅτι τὸ παράδειγμα περιέχει τέσσαρας
 ὅρους· ἐν ἄκρον (τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ μείζον)· τὸ μέσον,
 τὸ ὁμοιον, καὶ τὸ μὲ τὸ ὁποῖον ἔχει ὁμοιότητα, ἤγουν
 τὸ ἔλαττον.

ΣΔ'. Ἐπειδὴ δὲ ὁ συλλογισμὸς ἔχει τρεῖς ὅρους
 (ΡΥΙΒ') φανερόν εἶναι, ὅτι τὸ παράδειγμα θέλει ἀναλυθῆναι
 εἰς δύο συλλογισμοὺς· οὕτω τὸ τοῦ φιλοσόφου. „Ἡ μάχη

τῶν Θησαίων πρὸς Φωκεῖς τοὺς ὁμόρους κακόν. Καὶ ἡ τῶν Ἀθηναίων ἄρα πρὸς Θησαίους τοὺς σφίσειν ὁμόρους κακόν“ ἀναλύεται εἰς τοὺς ἐφεξῆς δύο συλλογισμούς.

Α' Ἡ μάχη ἢ πρὸς ὁμόρους κακόν·

Ἡ μάχη τῶν Ἀθηναίων πρὸς Θησαίους μάχη ἢ πρὸς ὁμόρους·

Ἡ ἄρα τῶν Ἀθην. πρὸς Θησ. μάχη κακόν·

Ἡ ποῖα διὰ τὴν ἀκροδεχθῆ ἢ μείζονα

Β' Ἡ Θησαίων πρὸς Φωκεῖς μάχη κακόν·

Ἡ δὲ, μάχη ἢ πρὸς ὁμόρους·

Ἡ ἄρα πρὸς τοὺς ὁμόρους μάχη κακόν.

Εἰς τὸν Β' τοῦτου συλλογισμὸν, ὅς τις εἶναι τὸ παράδειγμα, εἰδείχθη τὸ μείζον ἄκρον (τὸ κακόν) κατὰ τοῦ εἰς τὸν Α' συλλογισμὸν μέσου (τῆς πρὸς τοὺς ὁμόρους μάχης) διὰ τετάρτου τινος ὅρου (ἤγουν διὰ τῆς τῶν Θησαίων πρὸς Φωκεῖς μάχης) ὁμοίου μὲ τὸ τρίτον (ἤγουν τὸ εἰς τὸν Α' συλλογισμὸν ἔλασσαν ἄκρον) τὸ ὅποιον εἶναι ἢ τῶν Ἀθηναίων πρὸς Θησαίους μάχη.

ΣΚ'. Ἐμπορεῖ νὰ ὀρισθῆ καὶ ἀπορρητικῶς τὸ παράδειγμα πλόγος, καθ' ὃν θάτερον τῶν ἄκρων δείκνυται μὴ ἐνυπάρχειν τῷ μεσῷ διὰ τοῦ ἀνομοίου τῷ τρίτῳ“ οἶον, Ἡ μάχη τῶν Θησαίων πρὸς Φωκεῖς τοὺς ὁμόρους κακόν· ὡς ἄρα ἢ τῶν Ἀθηναίων πρὸς Λακεδαιμονίους τοὺς ὑπερορέτους κακόν. Τὸ ὅποιον ἔμπορει, κατὰ καὶ τὸ ἀνωτέρω, νὰ ἀναλυθῆ εἰς δύο συλλογισμούς.

ΣΣ'. Λόγος δὲ καὶ βᾶσις τοῦ παραδείγματος εἶναι, “Ὅτι φυσικῶς φαίνεται εἰς μὲν τὰ ὅμοια ν' ἀκολουθῶσιν ὅμοια, ἀνόμοια δὲ εἰς τὰ ἀνόμοια· ἢ ὁμοιότης δὲ ἐπισηρίζεται πάντοτε εἰς ἀναλογίαν τινὰ, ἤγουν ὅτι Τί ἔχει

σχέσιν πρὸς τι, ὅποσον ἄλλο πρὸς ἄλλο· εἶον, Βασιλεὺς ἀγαθὸς εὐδαιμονίζει τοὺς ὑπηκόους· καὶ οἰκοδεσπότης λαμπρὸν βασιλεύς τις ὢν τῶν οἰκετῶν του, εὐδαίμωνος τούτους κάμνει, ἂν εἶναι ἀγαθός· καὶ, καθὼς οἰκοδεσπότης κακὸς εἶναι τῶν οἰκετῶν του δυστυχία, οὕτω καὶ βασιλεὺς, ὅς τις εἶναι ὡς μέγας τις οἰκοδεσπότης, καταφθίρει τὸν λαόν· διότι ἐδῶ ὑποτίθεται τὸν αὐτὸν λόγον ἔχων ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς ὑπηκόους, τὸν ὁποῖον ἔχει καὶ πατήρ οἰκογενείας πρὸς τοὺς οἰκέτας του· διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦς νεωτέρους τὸ παράδειγμα ὀνομάζεται ἀναλογικὸς συλλογισμός.

ΣΖ'. Πρέπει δὲ νὰ προσέχωμεν πολὺ μὴ λαθόντες ἐκλάδωμεν ὡς ὅμοια τὰ ἀνόμοια, καὶ οὕτω περιπέσωμεν εἰς ἀπάτην. Εἶναι δὲ συχνὰ τὰ σφάλματα εἰς τὸ παράδειγμα, διότι ἐνυποκρύπτεται συχνά τις διαφορά καὶ εἰς τὰ νομιζόμενα ὅμοια· οἶον, Πέρυσιν ἐκστρατεύσας ἐνέκησα· ἄρα καὶ ἐφέτως· καὶ, Πλεύσας μὲ καράδιον ἐμπορικὸν ἐναυάγησα· ἄρα δὲν θέλω ναυαγίσειν, εἰὰν πλεύσω μὲ πολεμικόν· ἀσέβαια εἶναι καὶ τὰ δῖω.

ΣΗ'. Εἰς τὸ παράδειγμα ἀνάγουσι καὶ τὴν παραβολὴν καὶ τὸν μῦθον· ἐκτὸς ὅτι ταῦτα πλάττουσι τὰς ὑποθέσεις, ἡ μὲν ἀνθρωπίνων πράξεις παραδειγματίζουσα· ὁ δὲ, καὶ εἰς τὰ ἄλογα καὶ ἀναίσθητα λόγου καὶ αἰσθησῶν μυθοπλαστοῦσα πρὸς ἠθικὴν ὠφέλειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περὶ σχημάτων καὶ τρόπων μεθοδικοῦ
συλλογισμοῦ.

ΣΘ΄.

Σχήμα συλλογισμοῦ ἐνομάζεται ἢ εἰς τὰς προτάσεις διαγόμενος τῶν ἄκρων μὲ τὸν μέσον ὄρον συνάφεια· διότι ὁ μέσος ὄρος α) ἐπιφέρει νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν μείζονα καὶ νὰ κατηγορηθῆται εἰς τὴν ἐλάσσονα· β) νὰ κατηγορηθῆται καὶ εἰς τὴν ὀύω· γ) νὰ ὑπόκειται καὶ εἰς τὴν ὀύω· δ) νὰ κατηγορηθῆται εἰς τὴν μείζονα καὶ νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν ἐλάσσονα. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς τετραπλῆς συναφείας, προέρχονται τὰ τέσσαρα λεγόμενα συλλογιστικὰ σχήματα. Ἐξω **Γ** τὸ ὑποκείμενον ἄκρον τοῦ συμπεράσματος, καὶ **Κ** τὸ κατηγορούμενον, καὶ **Μ** ὁ μέσος ὄρος. Τὸ ἐφεξῆς λοιπὸν διάγραμμα δελεῖ παραστήσειν τὰ εἰρημμένα τέσσαρα σχήματα.

ΜΚ	ΚΜ	ΜΚ	ΚΜ
ΥΜ	ΥΜ	ΜΥ	ΜΥ
ΥΚ	ΥΚ	ΥΚ	ΥΚ

Παραδείγματα.

- Α') Πᾶν ζῶον εἶναι ἐμφυχον·
 Πῶς ἄνθρωπος εἶναι ζῶον·
 Πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ἐμφυχον·

Β') 'Ουδείς λίθος εἶναι ζῶον·

Πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ζῶον·

'Ουδείς ἄνθρωπος εἶναι λίθος·

Γ') Πᾶν ζῶον εἶναι ἔμψυχον·

Πᾶν ζῷον εἶναι οὐσία·

Τίς οὐσία εἶναι ἔμψυχος·

Δ') Πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ζῶον·

Πᾶν ζῶον εἶναι ἔμψυχον·

Τὸ ἔμψυχον εἶναι ἄνθρωπος.

Τὰ τέσσαρα ταῦτα σχήματα ἐξέφερε περιληπτικῶς ὁ 'Ευγένιος μὲ τὸ ἐφεξῆς ἀδώνιου.

Ἰπὸ κατ' ἄλφα·

Δίς κατὰ βῆτα·

Δίς δ' ὑπὸ γάμμα·

ἑαθ' ὑπὸ δέλτα.

ΣΓ', Τρόπος δὲ σχήματος εἶναι ἡ διάφορος παραλλαγὴ τῶν προτάσεων κατὰτε προσὺν καὶ ποιὸν. Τέσσαρες δὲ εἶναι τοῦ πρώτου σχήματος οἱ συλλογιστικοὶ τρόποι σημαίνοντες μὲ τὰς τέσσαρας φωνὰς Γράμματα, Ἐγραψε, Γραφίδι, Τεχνικός, εἰς τὰς ὁποίας τίποτ' ἄλλο εἶν παρατηρεῖται, εἰ μὴ τὰ φωνήεντα α, ε, ι, ο· ἰδού παραδείγματα τῶν τρόπων τούτων·

Γραμ Πᾶν αἰσθητικὸν ζῶον·

μα Πᾶς ἵππος αἰσθητικὸν·

τα Πᾶς ἵππος ζῶον·

ε 'Ουδείς ἵππος δέπουν·

γρα Πᾶν χρεμετιστικὸν ἵππος·

ψε 'Ουδέν χρεμετιστικὸν δέπουν·

Γρα Πῶς ἄνθρωπος γελατικός *
 ρι Τί ζῶον ἄνθρωπος *
 δε Τί ζῶον γελατικόν *
 Γε 'Ουδείς λίθος ζῶον *
 γυ Πᾶς οὐσία λίθος *
 κος 'Ου πάντα οὐσία ζῶον.

ΣΙΑ'. Τοῦ δὲ δευτέρου, σχήματος τρόποι εἶναι τέσσαρες οἱ μὲν τὰς ἐφεξῆς φωνὰς ἐκδηλούμενοι· "Α ξ ε τ ε , "Α λ ο γ ο ν , "Ε ρ ρ α ψ ε , Μ έ τ ρ ε ο υ . Παραδείγματα δέ·

Α Πᾶς ὄνος τετράπουν *
 ξε 'Ουδείς ὄνος τετράπουν *
 τε 'Ουδείς ὄνος ὄνος *
 Α Πᾶς φιλόσοφος ἄνθρωπος *
 λο Οὐ πᾶν ζῶον ἄνθρωπος *
 γου Οὐ πᾶν ζῶον φιλόσοφος *
 Ερ 'Ουδείς λίθος ζῶον *
 ρα Πῶς λύκος ζῶον *
 ψε 'Ουδείς λύκος λίθος *
 Με 'Ουδείς κόραξ λευκός *
 τρε Τί ζῶον λευκόν *
 ου 'Ου πᾶν ζῶον κόραξ.

ΣΙΒ'. Τοῦ δὲ τρίτου σχήματος τρόποι εἶναι ἕξ· ἄ-
 πασιν, 'Ι σ ά κ ι ς , Τ έ τ α σ ο , 'Α σ π έ δ ε , Φ έ ρ ι ς ο ν ,
 'Ο μ α λ ό ς .

Α Πᾶς βοῦς μυκάται
 πα Πᾶς βοῦς ζῶον *
 σι Τί ζῶον μυκάται *

Τε Ὅυδεις κύκλος εὐθύγραμμος·
 τα Πᾶς κύκλος σχῆμα·
 οα Οὐ πᾶν σχῆμα εὐθύγραμμου·
 Ι Τίς ἄνθρωπος ἄφρων·
 σα Πᾶς ἄνθρωπος λογικός·
 κισ Τίς λογικός ἄφρων·
 Α Πᾶν ζῶον οὐσία·
 σπε Τί ζῶον ἵππεται·
 δε Τί ἵπτάμενον οὐσία·
 Φε Οὐδεις φίλος ἐπιζήμιος·
 ρι Τίς φίλος ἄνθρωπος·
 ζομ Οὐ πᾶς ἄνθρωπος ἐπιζήμιος·
 Ο Οὐ πᾶς ἵππος τρέχει·
 μα Πᾶς ἵππος τετράπουν·
 λος Οὐ πᾶν τετράπουν τρέχει·

ΣΠΓ'. Τοῦ δὲ τετάρτου σχήματος τρόποι συλλογισ-
 τικὸι εἶναι πέντε. Πράγμασι, Λύβετε, Θέατρον,
 Πενιχρόν, Ἴσασιν

Πραγ Πᾶν φυτὸν οὐσία·
 μα Πᾶσα οὐσία αὐθύπαρκτος·
 σι Τί αὐθύπαρκτον φυτὸν·
 Λα Πᾶς κύων ὑλακτεῖ·
 βε Οὐδέν ὑλακτοῦν λογικόν·
 τε Οὐδέν λογικὸν κύων·
 Θε Οὐδεις λίθος αἰσθητικός·
 α Πᾶν αἰσθητικὸν ζῶον·
 τρον Οὐ πᾶν ζῶον λίθος·

Πε Οὐδὲν γάλα μέλαν·
 κ Τί μέλαν οὐσία·
 χριου Οὐ πάντα οὐσία γάλα·
 Ι Τί δέπουν λογικόν·
 σα Πᾶν λογικόν ἄνθρωπος·
 σι Τίς ἄνθρωπος δέπουν.

ΣΙΔ'. Οὗτοι μὲν εἶναι οἱ τρόποι τῶν τεσσάρων συλλογιστικῶν σχημάτων, εἰς τοὺς ὁποίους προσέθεται οἱ πρὸ ἡμῶν καὶ τρόποις ἄλλοις ἀκαταλλήλους, ὁσομάζοντες τοὺς ὑφ' ἡμῶν ἐκτελέτας καταλλήλους καὶ μεθοδικούς. Ἐπισηροῦνται δὲ οἱ εἰς τὰς εἰρημένους ἀρχάς (ΡΥΙΣ). Τὸ δὲ τέταρτον εἶναι σχεδὸν τὸ πρῶτον μὲ ἀντίστροφον τὴν θέσιν τῶν προτάσεων.

ΣΙΕ'. Θεωροῦνται δὲ κανόνες γενικοὶ μὲν ὅλων τῶν σχημάτων οἱ ἐφεξῆς.

α'. Καὶ αἱ δύο προτάσεις δὲν ἐμπυροῦν εἰς κανὲν σχῆμα γὰρ εἶναι ἀποφατικοί· διότι, ἂν ὁ μίσητος ὅρος ἀποχωρισθῆ καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα, δὲν μᾶς δίδει κανένα λόγον συνάφεις ἢ ἀποχωρίσεως αὐτῶν εἰς τὸ συμπέρασμα. Τοιοῦτοι ἀλόγοι καὶ μηδὲν ὕγιεις λέγουντες συλλογισμοὶ εἶναι αἱ ἐφεξῆς·

Οὐδὲν ζῶον λίθος·
 Οὐδὲν ξύλον ζῶον·
 Πᾶν ξύλον λίθος·
 Οὐδὲν ζῶον ἀψυχον·
 Οὐδὲν βρέτας ζῶον·
 Οὐδὲν βρέτας ἀψυχον.

Ἐὰν ποτε συνάγεται μὲν ὄρθιν συμπέρασμα ἀπὸ δύο ἀποφατικῶν προτάσεων· ἄλλ' ἢ ὀρθότης του εἶναι κατὰ συμπερίστασιν, καὶ ὄχι γεννωμένη ἀπὸ τῶν προκειμένων· οἷον,

Οὐδαίς ἵππος ἵπταται·

Οὐδεὺλα ἄμαξα ἵππος·

Οὐδεμῖα ἄμαξα ἵπταται.

β'. Μία ἀπὸ τὰς δύο προτάσεις ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ εἶναι καθόλου· δεῖται ἐκ δύο μερικῶν τίποτε δὲν συνάγεται ὀρθόν διὰ τοὺς ἐφεξῆς λόγους· αἱ δύο μερικαὶ προτάσεις εἶναι: $ΙΓ$, ἢ $ΟΟ$, ἢ $ΙΟ$, ἢ $ΟΙ$. Τὸ πρῶτον δὲν γίνεται, ἐπειδὴ ὁ μέσος ὅρος θέλει ληρθῆν δύο φορές μερικῶς· ὅταν δὲ γείνη τοῦτο, ἐμπορεῖ ἄλλο νὰ σημαίνη εἰς τὴν μέγιστον, καὶ ἄλλο, εἰς τὴν ἐλάχιστον, καὶ νὰ εἶναι οὕτω δύο μέσοι ἀντ' ἐνός· ὁ δὲ συλλογισμὸς ἀπαιτεῖ ἓνα μέσον ($ΡΥΙΣ$)· ἄθεν τίποτ' ὀρθόν δὲν συνάγει ὁ ἐφεξῆς συλλογισμὸς.

Τί μέλαν ζῶον·

Τίς οἶνος μέλις·

Τίς οἶνος ζῶον.

Τὸ δεύτερον δὲν ἐμπορεῖ νὰ γείνη διὰ τὸν πρῶτον κανόνα. Τὸ τρίτον $ΙΟ$ θέλει ἔχειν συμπέρασμα $Ο$ διὰ τὸν ἐφεξῆς ἐκτεθησόμενον κανόνα. Τὸ ἄκρον λοιπὸν τῆς $Ι$, εἰ μὲν γείνη $Κ$ ($ΣΘ$) εἰς τὸ συμπέρασμα, θέλει εἶσθαι καθόλου ($ΡΛΖ$). Τοῦτο δὲ εἶναι ἀλογον, ἤγουν ὁ μέσος ὅρος νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς μερικόν, καὶ τὸ συμπέρασμα νὰ λάβῃ καθόλου τὸν $Κ$. εἰ μὲν δὲ γείνη $Υ$, θέλει εἶσθαι $Κ$ τὸ ἄκρον τῆς $Ο$, καὶ ἐνταυτῷ καθόλου, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν $Ο$, εἰ μὲν ἦτο $Υ$, ἦτο μερικόν καὶ ἄλογία πάλιν ἢ αὐτὴ· εἰ δὲ $Κ$, ὁ $Μ$, ὡς $Υ$, ἦτο μερικῶς· ἦτο δὲ μερικῶς καὶ εἰς τὴν $Ι$, καὶ οὕτω θέλει εἶσθαι δις μερικῶς ὁ $Μ$, τὸ ὁποῖον δὲν συγχωρεῖται, ὡς εἶπομεν. Τὰ αὐτὰ δὲ ἄτοπα ἐμπορεῖς νὰ εὕρῃς, καὶ εἰ μὲν ὑπαθέσῃς τὸ τέταρτον, ἤγουν $ΟΙ$.

γ'. Ἐάν εἶναι μία πρότασις ἀποφατικὴ, καὶ τὸ συμπέρασμα θελεῖ γενῆν ἀποφατικόν· ἢ, καθὼς λέγουσιν οἱ Διαλεκτικοί, θελεῖ ἀκολουθήσειν εἰς τὸ ἀσθενέστερον μέρος· ὁ κανὼν γίνεταί φανερός, εἴαν ἐνθυμηθῶμεν τὸ ἀξίωμα „Δύω, εἰ τοῦ ὁποῦτος τὸ μὲν εἶναι μὲ τρίτου ταύτου, τὸ δὲ μὴ ταυτὲν, πρὸς ἄλληλα εἶναι ταυτὰ (P'115').

δ'. Ἐάν εἶναι μία πρότασις μερικὴ, καὶ τὸ συμπέρασμα θελεῖ γενῆν μερικόν, ἢ γου, ὡς πάλιν λέγουσιν οἱ διαλεκτικοί, θελεῖ ἀκολουθήσειν εἰς τὸ χειρότερον μέρος· ὅτι, εἴαν ὑποτεθῆ καὶ ἴσως, θελεῖ εἶσθαι ἢ Α ἢ Β. Ἐὰ μὲν εἶναι Α, θελοῦν εἶσθαι καταφατικαὶ αἱ πρότασις (Καν. γ')· ἢ δὲ μία τούτων εἰς ὑπόθεσιν εἶναι μερικὴ· ἢ λοιπὸν εἶναι ἢ μείζων ἢ ἢ ἐλάσσων· εἰ μὲν εἶναι ἢ μείζων, ὁ Γ τοῦ συμπεράσματος, ὡς καθόλου, εἶναι καὶ εἰς τὴν Ἐλάχιστον Α· αὐτῆς δὲ Β εἶναι ὁ Μ, καὶ μερικὸς ἐντάμα (Γ'ΑΖ'). εἶναι καὶ εἰς τὴν μείζονα ὁ Μ μερικὸς· οἱ λοιπὸν μερικὸς ὁ Μ, τὸ ὅπουτος εἶναι ἀσυγχώρητον. Ἐὰ δὲ εἶναι ἢ ἐλάττων μερικὴ, θελεῖ ἀποδειχθῆν, ὅτι ὁ Γ μερικὸς ὡν καὶ αὐτῆν, λαμβάνεται καθόλου εἰς τὸ συμπέρασμα.

Ἐὰ δὲ εἶναι τὸ συμπέρασμα Β, θελοῦν εἶσθαι καὶ Γ, καὶ Β καθόλου (Γ'ΑΖ')· κατὰ μὲν μία θελεῖ εἶσθαι ἀποφατικὴ διὰ τὸν γ' κανόνα· μία δὲ διὰ τὴν ὑπόθεσιν μερικὴ· εἰ μὲν λοιπὸν εἶναι καταφατικὴ ἢ μερικὴ, τὸ μερικὸν ὅπουτος, θελεῖ εἶσθαι καθόλου εἰς τὸ συμπέρασμα, τὸ ὅπουτος εἶναι ἀλογον, ὡς προείπαμεν. Ἐὰ δὲ εἶναι ἢ καθόλου καταφατικὴ ὁ Β, ὡς μερικὸς (Γ'ΑΖ') εἶναι τὸ ἄλλο, ἀλλὰ ὁ Μ· ὁ δὲ αὐτὸς Μ ἢ εἶναι Γ εἰς τὴν μερικὴν ἀποφατικὴν, καὶ εἶναι μερικὸς· καὶ ἀσυγχώρητον πράγμα, ὅτι εἶναι μερικὸς καὶ εἰς τὴν ἄλλην· ἢ εἶναι μὲν Β, ὁ δὲ Γ αὐτῆς μερικὸς ὡν, θελεῖ ἀκολουθήσειν εἰς τὸ

συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄτοικον. Ἴδου δὴ δύο παραδείγματα ἀσυλλογίστων τοιούτων συλλογισμῶν.

Πᾶσα καρῶνη ἄχολος.
 Τί πτηνὸν καρῶνη.
 Πᾶν πτηνὸν ἄχολου.
 Ὅθεν σῶμα αὐτοκίνητου.
 Τίς οὐσία σῶμα.
 Οὐδαμῖα οὐσία αὐτοκίνητος.

ΣΙΣ. Ἰδία δὲ τοῦ μὲν πρώτου σχήματος κανόνες εἶναι αἰετὸς ἐφεξῆς.

α'. Ἡ μείζων γὰρ εἶναι πάντοτε καθόλου· ἢ ἐλάττων πάντοτε καταφατικῆ· τὰ συμπέρασμα ἀδιάφορον καὶ κατὰ ποσότητα καὶ κατὰ ποιότητα· διότι ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶναι $\frac{μκ}{υμ}$ (ΣΘ')· εἴαν λοιπὸν ἀποφάσκη ἢ ἐλάσσων, ἐξ ἀνάγκης τὸ μείζων ἄκρου θέλει εἶσθαι εἰς τὴν μείζονα μερικὸν (ΣΠΕ'. καν. γ'. καὶ ΡΛΖ'). Ἐπειδὴ δὲ τὸ συμπέρασμα εἶναι ἀποφατικόν· (ἀνωτ. καν. γ'), ὁ Κ θέλει εἶσθαι καθόλου, ὅς τις ἦτο μερικὸς εἰς τὴν μείζονα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄλογον. Πάλιν ἂν ἢ μείζων εἶναι μερικὴ, ὁ Μ, οἷς Υ, θέλει εἶσθαι μερικὸς· μερικὸς δὲ καὶ εἰς τὴν ἐλάσσονα ὡς καταφατικὴν ἐξ ἀνάγκης· δις λοιπὸν μερικὸς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀσυγχώρητον.

Τί ζῶον ἄλογον.
 Πᾶς ἄνθρωπος ζῶον.
 Τίς ἄνθρωπος ἄλογον.
 Οὐ πᾶν ζῶον λογικόν.
 Πᾶς ἄνθρωπος ζῶον.
 Οὐ πᾶς ἄνθρωπος λογικός.

ΣΙΖ'. Τοῦ δὲ δευτέρου σχήματος κανόνες εἶναι.

α'. Μία τῶν προτάσεων νὰ εἶναι καταφατική· διότι, ἂν εἶναι καὶ αἱ δύο καταφατικαί, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰς δύο ὁ Μ εἶναι Κ (ΣΘ'), θέλει εἶσθαι δις μερικὸς, τὸ ὅποιον εἶναι ἀσυγχρόρητον.

Ἐκ τούτου τοῦ κανόνος ἔπεται, ὅτι τοῦ δευτέρου σχήματος τὸ συμπέρασμα εἶναι πάντοτε ἀποφατικόν (ΡΗΕ' καν. γ').

β'. Ἡ μείζων πρότασις νὰ εἶναι πάντοτε καθόλου· διότι τὸ συμπέρασμα ὃν ἀποφατικόν ἔχει τὸ μείζων ἄκρον καθόλου, τὸ ὅπου ὅτι νὰ εἶναι καθόλου καὶ εἰς τὴν μείζονα, ὅπου ἐπέκειται, πρέπει ἢ μείζονα νὰ εἶναι καθόλου (ΡΛΖ'), ἔκ τῆς παρατάσεως τῶν κανόνων τούτων γίνονται τοιοῦτοι τινες συλλογισμοί.

Πᾶς ἄνθρωπος ζῶν·

Πᾶς ὄνος ζῶν·

Πᾶς ὄνος ἄνθρωπος·

Τὸ ζῶν σῶμα·

Πᾶς λίθος σῶμα·

Τὸς λίθος ζῶν·

ΣΓΗ'. Τοῦ δὲ τρίτου σχήματος κανόνες εἶναι.

α'. Νὰ εἶναι ἢ ἐλάττιον πάντοτε καταφατική· διότι, ἂν εἶναι ἀποφατική, θέλει εἶσθαι καὶ τὸ συμπέρασμα ἀποφατικόν, τὸ ὅποιον θέλει ἔχειν τὸν Κ καθόλου (ΡΛΖ')· ὁ δὲ αὐτὸς εἰς τὴν μείζονα καταφατικὴν οἴσων ἐξ ἀνάγκης (ΣΙΕ' καν. α') κατηγορούμενος, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ σχῆμα, θέλει εἶσθαι μερικὸς (ΣΙΕ' καν. β')

β'. Νὰ εἶναι τὸ συμπέρασμα πάντοτε μερικόν· διότι, ἂν εἶναι καθόλου, ὁ Χ θέλει εἶσθαι καθόλου (ΡΛΖ').

ὁ αὐτὸς δὲ εἰς τὴν ἐλάττωσα καταφύσκεισαν κατηγορούμενος ἤττ' μερικῶς· πάλιν ἄτοπον. Ἀθετούμενοι δὲ οἱ κανόνες διόουσι τοιοῦτους συλλογισμοὺς.

Πᾶσα ἐλαία φυτὸν·

Οὐδεμία ἐλαία κυπάριστος·

Οὐδεμία κυπάριστος φυτὸν·

Πᾶς αἰθίουψ μέλας·

Πᾶς αἰθίουψ ἄνθρωπος·

Πᾶς ἄνθρωπος μέλας.

ΣΙΘ'. Τοῦ δὲ τετάρτου σχήματος κανόνες εἶναι οἱ ἑξῆς.

α'. Ὄταν ἡ ἐλάσσων καταφύσκη, νὰ εἶναι τὸ συμπέρασμα μερικόν· διότι τῆς ἐλάσσουος τὸ ἄκρου τὸ ἐλάττου, κατηγορούμενον εἶναι μερικόν· διὰ νὰ εἶναι μερικόν καὶ εἰς τὸ συμπέρασμα, πρέπει τὸ συμπέρασμα νὰ μερικευθῇ (ΡΛΖ').

β'. Ὄταν τὸ συμπέρασμα εἶναι ἀποφατικόν ἢ μείζων νὰ εἶναι καθόλου· διότι ὁ Υ' τῆς μείζουος κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα (ΣΘ') εἶναι Κ' τοῦ συμπεράσματος, ὅπου εἶναι διὰ τοῦτο καθόλου· διὰ νὰ μὴ εἶναι λοιπὸν μερικῶς εἰς τὴν μείζουσα, πρέπει ἡ μείζων νὰ εἶναι καθόλου (ΡΛΖ').

γ'. Ὄταν ἡ μείζων καταφύσκη, ἡ ἐλάττων νὰ εἶναι καθόλου· διότι εἰς τοὺς τοιοῦτους συλλογισμοὺς ὁ Μ εἶναι μὲν Κ' εἰς τὴν μείζουσα, εἶναι δὲ Υ' εἰς τὴν ἐλάσσουσα· εἰάν λοιπὸν ἡ μείζων εἶναι καταφατικὴ, θέλει ἔχειν τὸν Μ μερικόν (ΡΛΖ')· θέλει εἶναι δὲ μερικῶς καὶ εἰς τὴν ἐλάσσουσα, εἰάν ὑποθεθῇ μερικὴ, τὸ ὅποιον εἶναι ἀσυγχώρητον (ΣΙΕ'. καν. β'). Ἴκ' δὲ τῆς τῶν κανόνων τούτων ἀθετήσεως γεννῶνται ἀνόητοι συλλογισμοί, ὅποιοι οἱ ἑξῆς.

Πῶς ἔχθους ζῶον·
 Πᾶν ζῶον οὐσία·
 Πᾶσα οὐσία ἔχθους.
 Οὐ πῶν ζῶον λογικόν·
 Πᾶν λογικόν ἄνθρωπος·
 Οὐ πᾶς ἄνθρωπος ζῶον·
 Πᾶς λίθος σῶμα·
 Ἐ σῶμα βαδίζει·
 Τί βαδίζειν· λίθος.

ΣΚ'. Φαιερὸν δὲ εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὰ τέσσαρα σχήματα μόνον τὸ Α', ἐπειδὴ ἔχει συμπεράσματα Λ, Ε, Ι, Ο (ΣΙ), εἶναι τὸ τελειότατον· καὶ ὅτι ἄλλα εἶναι περιττά, καταλαμβάνεται καθείς ἐκ τούτων· αἷτι περὶ πᾶν συμπεράσμα κατὰ τὴν πρῶτην καὶ ποιότητα θεωρούμενον ἐν ἑκ τῶν τεσσάρων τούτων ἔμπορεῖ νὰ εἶναι, καὶ ἄλλο μηδὲν, ἢ γάρ ἢ Α, ἢ Ε, ἢ Ι, ἢ Ο· καθὲν δὲ ἐκ τούτων ἔμπορεῖ, ὡς εἶναι φανερόν, νὰ συμπερανθῆ εἰς τὸ Α' σχῆμα. Ἐἄλλα λοιπὸν εἶναι περιττά· εἰς τούτοις μηδὲ περὶ τῆς εἰς τὸ Α' ἀναγωγῆς των δὲν διαλαμβάνομεν, διὰ νὰ μὴ κατατρέσσομεν τῶν νέων τὴν ἐπιμέλειαν μὲ τὰ ἀχρηστα· ἀλλὰ καὶ ταῦτα εἶπαμεν μόνον διὰ νὰ μὴ ποιῶνται ἀκούοντες εἰς παλαιότερα σχολαστικά βιβλία δευτεροσχήμονας συλλογισμοὺς καὶ τριτοσχήμονας κτλ.

ΣΚΔ'. Ἐάν δὲ ὡς ἀχρήστους καταλείπωμεν ὅλους τοὺς παρὰ τοὺς τοῦ Α' σχήματος, πολὺ πλέον ἀφίνομεν τοὺς ἀκαταλλήλους (ΣΙΒ'), οἷτινες εἶναι οἱ τῆς τάξης τῶν ὄρων, τῆς ὅποιαν ἀπεθάρκαμεν εἰς καθὲν σχῆμα, μὴ φυλάττοντες κατὰ τὸ συμπέρασμα· ἀλλ' ἴσως

αἱ ὀνομαζόμενοι ~~κατα~~ διλεκτικοὶ συλλογισμοὶ δὲν πρέπει ν' ἀφε-
θῶσι παντάπασιν.

ΣΚΒ'. Ἐκθετικοὶ ἢ ἀτομικοὶ συλλογισμοὶ εἶναι, τῶν ὁποίων καὶ αἱ προτάσεις καὶ τὸ συμπέρασμα εὐρίθονται εἰς ἀτομικοὺς ἢ προσωπικοὺς ὅρους· τοιοῦτος εἶναι ὁ ἐφεξῆς τοῦ πρώτου σχήματος.

Ὁ Πατήρ τοῦ Ἀριστοτέλους ἦτο Ἴατρος,

Νικόμαχος ἦτο πατήρ τοῦ Ἀριστοτέλους

ἀρα ὁ Νικόμαχος ἦτο Ἴατρος.

Ἴδω, εἴαν καὶ ὁ μέσος ὅρος εἶναι μερικὸς, ὅμως πάντοτε σημαίνει τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον· καὶ δὲν ἀθετεῖται ὁ Κανὼν (ΣΠΕ', καν. β').

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ Ἐνθυμήματος καὶ Σωρείτου.

ΣΚΓ'.

Οἱ μὲν ἐκτεθέυτες συλλογισμοὶ ὀνομάζονται μεθοδικοὶ καὶ ὀρθοί, ὡς φυλάττοντες τὴν ὁμοίαν εἰς αὐτοὺς ἀπέδωκαν οἱ Διαλεκτικοὶ τάξιν· οἱ δὲ μὴ φυλάττοντες τὴν τάξιν ταύτην ὀνομάζονται ἀμέθοδοι καὶ ἀνόρθοι, οἵτινες δὲν εἶναι ὀλιγωτέρας χρήσεως εἰς τοὺς φιλοσόφους, εἴαν μόνον ἀληθεύωσι· φαίνονται δὲ μάλις ἀχληρὸν καὶ μεираκιῶδες νὰ ἐπιτηδεύητις τοὺς συλλογισμοὺς του, χωρὶς ἀνάγκης, κατὰ